Leena Mämmi-Laukka
toimialuejohtaja
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
8.10.2026
PPHVADno-2026-30847

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Asia:

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja asiantuntijalausuntonaan asiaan HE 175/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027 toteaa seuraavaa:

Hyvinvointialueiden rahoitus ja sosiaalipalvelu-uudistus

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue pitää välttämättömänä, että hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä tarkastellaan suhteessa alueiden tosiasialliseen palvelutarpeeseen, kustannuskehitykseen ja lakisääteisiin velvoitteisiin. Vuoden 2027 talousarvioesityksessä hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus kasvaa, mutta samanaikaisesti palvelutarpeen kasvusta huomioidaan rahoituksessa vain 60 prosenttia ja rahoituksen jälkikäteistarkistus vähentää rahoitusta. Rahoitusaseman arvioidaan heikkenevän vuodesta 2027 lähtien menojen kasvaessa tuloja nopeammin.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue pitää sosiaalihuollon uudistamista tarpeellisena ja kannattaa tavoitetta suunnata sosiaalihuollon henkilöstön työpanosta nykyistä tarkoituksenmukaisemmin asiakkaiden tarpeisiin. Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa uudistukseen liittyvien valtakunnallisten rahoitusratkaisujen käytännön merkitys hyvinvointialueille. Kun valtion talousarviossa sosiaalihuollon uudistukseen liitetään hyvinvointialueiden rahoitusta alentavia vaikutuksia, kyse ei hyvinvointialueen näkökulmasta ole ainoastaan laskennallisesta määrärahavaikutuksesta. Rahoituksen vähentyminen on pystyttävä muuttamaan vastaavaksi pysyväksi kustannusten alentumiseksi hyvinvointialueen omassa toiminnassa. Pohjois-Pohjanmaalla tämä tarkoittaa käytännössä sekä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden vähentämistä että ostopalveluiden suoraa leikkaamista. Lisäksi valtion korvausten ja sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksen leikkaukset voivat osaltaan vaarantaa sosiaalihuollon uudistuksen tavoitteiden toimeenpanon sekä vaikuttavien ja kustannusvaikuttavien palvelujen kehittämisen. Sosiaalihuolto tarvitsee kansallisesti ohjatut ja alueellisesti toimivat TKIO-rakenteet, minkä vuoksi osaamiskeskusten rahoitus vuodelle 2027 tulisi arvioida uudelleen.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue korostaa, että sosiaalipalvelu-uudistuksen rahoitusvaikutuksia tulee seurata toimeenpanon yhteydessä. Rahoituksesta tehtävien vähennysten tulee vastata hyvinvointialueilla tosiasiallisesti realisoituvia kustannussäästöjä ja niiden toteutumisen aikataulua. Tämän vuoksi rahoitusvaikutusten

mitoituksen ja ajoituksen tulee perustua realistiseen arvioon siitä, kuinka nopeasti toimintaa ja henkilöstörakennetta voidaan käytännössä uudistaa.

Mikäli arvioidut kansallisen tason kustannussäästöt eivät toteudu hyvinvointialueilla ennakoidussa aikataulussa tai laajuudessa, rahoitusvaikutuksia tulee arvioida uudelleen ja tarvittaessa korjata mekanismia/vaikutuksia. Eli seurantaan tulisi sisältyä mahdollisuus tarkistaa päätettyjä rahoitusratkaisuja toteutuneiden kustannusvaikutusten perusteella.

Sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutus

Hyvinvointialueen näkökulmasta sosiaaliturvan leikkauksia, asiakasmaksujen korotuksia ja lääkekustannusten kasvua on arvioitava kokonaisuutena suhteessa palvelutarpeeseen ja hyvinvointialueiden rahoitukseen. Muutokset kohdistuvat erityisesti pienituloisiin ja paljon palveluja käyttäviin henkilöihin ja voivat lisätä sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarvetta.

Vaikutukset korostuvat, kun useat muutokset kohdistuvat samoihin haavoittuvassa asemassa oleviin väestöryhmiin. Taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien kasautuminen voi lisätä neuvonnan, asiakasohjauksen ja sosiaalityön tarvetta sekä edellyttää aiempaa pitkäkestoisempaa ja tiiviimpää työskentelyä. Riskinä on, että valtiontaloudessa tavoiteltavat säästöt siirtyvät osittain hyvinvointialueiden kustannuksiksi kasvavana palvelutarpeena.

Asiakasmaksujen ja lääkekustannusten kasvu voi myös johtaa palveluihin hakeutumisen viivästymiseen. Tällöin ongelmat voivat vaikeutua ja palvelutarve siirtyä myöhempään, raskaampiin ja kustannuksiltaan suurempiin palveluihin. Tämä on ristiriidassa ennaltaehkäisevän palvelurakenteen ja hyvinvointialueiden talouden tasapainottamisen tavoitteiden kanssa.

Vuoden 2027 talousarviossa on siksi tärkeää arvioida sosiaaliturvaan, asiakasmaksuihin ja sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuvien muutosten yhteisvaikutukset hyvinvointialueiden palvelutarpeeseen, kustannuksiin ja rahoituksen riittävyyteen. Samanaikaisesti toteutettavat säästö- ja sopeuttamistoimet eivät saa muodostaa kokonaisuutta, jossa yhdellä julkisen talouden osa-alueella saavutettava säästö kasvattaa kustannuksia toisella.

Järjestörahoitus

Pohjois-Pohjanmaan alueella STEA-avustukset ovat vähentyneet merkittävästi. Vuonna 2024 avustusten määrä oli 18 miljoonaa euroa, vuonna 2026 noin 13 miljoonaa euroa, ja vuonna 2027 STEA- ja STM-avustusten yhteenlasketun määrän arvioidaan olevan enintään 11 miljoonaa euroa.

STEA-avustusten jatkuvuuteen liittyy huolta erityisesti järjestötalojen, kohtaamispaikkojen, neuvonta- ja omaistoiminnan sekä tiettyjen erityisryhmien toiminnan osalta. Myös valtakunnallisten järjestöjen paikallisyhdistyksille antaman tuen jatkuvuus on vaakalaudalla. Tämä vaikeuttaa yhdistysten hallinnon ja vapaaehtoistoiminnan toteuttamista ja voi johtaa yhdistysten lakkauttamisiin tai yhdistymisiin.

Järjestöjen avustusmäärärahojen väheneminen ja rahoituksen kohdentuminen vain kohtaavaan toimintaan näkyvät järjestöjen toiminnassa muun muassa lisääntyneenä kilpailuna eri rahoituksista, hallinnollisten velvoitteiden hoitamisen haasteina, konkursseina, yhdistymisinä ja lakkauttamisina. Lisäksi vaikutukset voivat näkyä voimavarojen siirtymisenä varainhankintaan, vapaaehtoistoimijoiden saatavuuden vaikeutumisena ja väsymisenä, erityisosaamisen rapautumisena sekä yhteistyöhön sitoutumisen haasteina.

Järjestötoimintojen vähenemisen arvioidaan heijastuvan myös Pohteen palveluihin. Sosiaalipalveluissa tämä voi näkyä keskitetyn neuvonnan ja palveluohjauksen sekä sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön kysynnän kasvuna. Terveyspalveluissa vaikutukset voivat näkyä terveyskeskusten peruspalvelujen häiriökysyntänä sekä tilanteiden kärjistymisenä ja diagnoosien viivästymisenä. Tällöin voidaan joutua turvautumaan nykyistä raskaampiin ja kalliimpiin palveluihin. Samalla myös Pohteen omien järjestöavustusten kysyntä voi kasvaa.

Eri rahoituslähteiden vähenemisen yhteisvaikutukset kohdistuvat pitkälti samoihin asukasryhmiin. Tämän arvioidaan voivan lisätä eriarvoisuutta ja näkyä muun muassa lapsiperheköyhyyden, asunnottomuuden ja päihteiden käytön lisääntymisenä.

Yhteenveto

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue korostaa, että sosiaaliturvaa, asiakasmaksuja, järjestörahoitusta ja hyvinvointialueiden rahoitusta koskevat päätökset muodostavat ihmisen näkökulmasta yhden kokonaisuuden. Siksi niiden yhteisvaikutukset tulisi arvioida samanaikaisesti erityisesti pienituloisten, paljon palveluja tarvitsevien sekä lasten ja perheiden näkökulmasta. Laajemminkin valtiontalouden ratkaisuissa tarvitaan

nykyistä vahvempaa poikkihallinnollista kustannusvaikutusten arviointia. Yhden hallinnonalan säästöä ei tulisi tarkastella irrallaan siitä, synnyttääkö se samalla palvelu- ja kustannuspainetta toiselle hallinnonalalle.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa lausunnossaan, että valtakunnallisen rahoitusvaikutuksen mitoituksessa on erotettava toisistaan laskennallinen säästöpotentiaali ja hyvinvointialueella tosiasiallisesti realisoituva kustannussäästö. Jos esimerkiksi hallinnolliset velvoitteet vähenevät, prosesseja voidaan keventää ja ammattiryhmien välistä työnjakoa muuttaa, tästä voi syntyä mahdollisuus vähentää henkilöstöresurssia tai kohdentaa sitä uudelleen. Jos työmäärä ja palvelutarve eivät kuitenkaan vastaavasti vähene, rahoituksen leikkaaminen ei itsessään tuota säästöä vaan lisää painetta palvelujen saatavuuteen tai hyvinvointialueen alijäämään. Tämän vuoksi rahoitusvaikutuksia tulee tarkastella jälkikäteen, arvioida tarvittaessa uudelleen ja tehdä vaadittavat korjaukset rahoitusmekanismiin.

Oulu 8.10.2026

Leena Mämmi-Laukka

toimialuejohtaja

Perhe- ja sosiaalipalvelut, OYS psykiatria

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue